

ЕКОНОМІКА ЯК НАУКА. ТЕОРІЯ, ПОЛІТИКА І ПРАКТИКА

УДК 330.101.8
JEL A10, B41, B21, B22

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2020.58.0.5801>

ПРО МАКРОЕКОНОМІКУ І МІКРОЕКОНОМІКУ ЯК СКЛАДНИКИ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

Степан Панчишин, Ірина Грабинська

*Львівський національний університет імені Івана Франка
79008 м. Львів, просп. Свободи, 18
e-mail: stepan.panchyshyn@lnu.edu.ua, iryna.hrabyńska@lnu.edu.ua*

Анотація. Метою статті є розкрити зміст макроекономіки і мікроекономіки як галузей фундаментальної економічної науки і з'ясувати їхні висновки, що поділяє більшість економістів-аналітиків, та нерозв'язані дискусійні проблеми.

У статті використано методи фундаментальної економічної науки (ФЕН), зокрема наукової абстракції, принцип єдності історичного та логічного. Досліджено чинники, що спричинили актуалізацію проблем розвитку фундаментальної економічної науки (ФЕН). Акцентовано на тому, що у вітчизняній науці практично не розроблено політичної філософії економіки, не здійснено гармонізації понять, термінів і категорій у сфері ФЕН, а з освітнього процесу витісняють аналітико-теоретичні економічні дисципліни. Автори виходять з того, що ФЕН містить чотири складники – політичну економію, макроекономіку, мікроекономіку та історію економічних учень.

Обґрунтовано тезу про те, що предметом макроекономіки є ефективність функціонування національної економіки, або кажучи строгіше, економічної системи. Виокремлено ключові проблеми макроекономіки – економічне зростання (динаміка обсягу національного продукту) та макроекономічна нестабільність (два лиха макроекономіки – безробіття та інфляція) і їх подолання через стабілізаційну політику.

Автори обґрунтували тезу, що в умовах стрімкого розвитку мікроекономічних досліджень відбуваються розширення і збагачення предмета мікроекономіки.

Еволюція ринкової економічної системи упродовж XX- початку XXI ст. ставить нові виклики перед макроекономікою та мікроекономікою, зокрема щодо відповідності запропонованих теоретичних моделей, закономірностей та концепцій господарській практиці.

Ключові слова: макроекономіка, мікроекономіка, політична філософія економіки, стаціонарна норма безробіття, невдача ринку, політичні інститути, фундаментальна економічна наука.

Постановка проблеми. У вітчизняній економічній літературі дедалі більше уваги приділяють проблемам розвитку фундаментальної економічної науки (ФЕН). Цим проблемам присвячено праці таких відомих економістів-аналітиків як В. Базилевич, А. Гриценко, М. Зверяков, В. Лагутін, В. Тарасевич та ін. Активізація інтересу економістів до ФЕН зумовлена, на наш погляд, низкою обставин, що склалися на рубежі ХХ-ХХІ ст. По-перше, на початку 90-х років в українську економічну науку та освітній процес влились нові підгалузі економічного знання – макроекономіка і мікроекономіка.

Одночасно було запроваджено термін «економічна теорія». При цьому залишилась галузь економічного знання «політична економія», яка упродовж багатьох десятиліть розглядалась як фундамент усіх економічних наук. Одразу постали запитання: яке співвідношення між цими підгалузями знання? Які підгалузі нині творять фундаментальну економічну науку?

Вітчизняні економісти відповідають на ці запитання неодноково. Одні економісти сприйняли термін «економічна теорія» з трьома складниками – політична економія, макроекономіка і мікроекономіка, як синонім фундаментальної економічної науки. Інша частина економістів тлумачить цей термін значно вужче. Достатньо взяти до уваги назви окремих кафедр у закладах вищої освіти або навчальні плани за спеціальністю 051-«Економіка», які містять перелік дисциплін за певними освітніми програмами.

Таке неоднозначне і суперечливе тлумачення вітчизняними економістами терміна «економічна теорія» одразу позбавляє його статусу синоніма фундаментальної економічної науки.

Автори цієї статті неодноразово обґрунтовували тезу про те, що у світовій економічній науці термін «економічна теорія» найчастіше використовують як синонім терміна «економічний аналіз». Інакше кажучи, економічну теорію розглядають як метод чи інструмент економічного аналізу. Щоправда, в англійській літературі можна натрапити на використання терміну «економічна теорія» як сукупності економічних положень, що пояснюють певне економічне явище або процес¹. Ця термінологічна нечіткість і невпорядкованість потребує передовсім гармонізації понять, термінів і категорій ФЕН, що спричинило появу публікацій з вітчизняної економічної термінології.

По-друге, ще одним чинником активізації досліджень проблем ФЕН стало витіснення з освітнього процесу аналітико-теоретичних економічних курсів. У навчальних планах багатьох спеціальностей та освітніх програм у вітчизняних університетах взагалі не передбачено нормативних економічних дисциплін. Щодо вибіркового дисциплін, то студентам здебільшого пропонують не аналітичні, а прикладні економічні дисципліни.

Навіть на спеціальності 051 «Економіка», згідно з навчальними планами підготовки економістів в окремих вітчизняних університетах, на наш погляд, не приділяють достатньо уваги аналітико-теоретичним дисциплінам. З огляду на те, що відмова від вивчення або звуження вивчення цих дисциплін помітно погіршує якість

---

¹ чітку відмінність між змістом термінів «*Economics*» (Аналітична економіка), «*Economic Theory*» (Економічна теорія) можна простежити, зокрема, ознайомившись із Нобелівською лекцією Ф. фон Гаєка [Friedrich August von Hayek – Prize Lecture. NobelPrize.org. Nobel Media AB. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1974/hayek/lecture>]

підготовки фахівців, економісти-аналітики розширили дослідження ФЕН, обґрунтовуючи важливість і необхідність її вивчення.

Однак, найважливішою, на наш погляд, причиною активізації досліджень у сфері ФЕН пов'язана з тим, що фундаментальна економічна наука ще не набула своєї цілісності, і нині є сукупністю теорій і концепцій з неоднаковими твердженнями, що вимагає поглиблення досліджень, зокрема економічних явищ і процесів у неусталених господарських системах. Одночасно у вітчизняній фундаментальній економічній науці практично відсутня політична філософія економічної системи, яка обґрунтовує найкращі способи організації національної економіки, механізми економічної системи, роль і місце політичних інститутів в господарській діяльності, розподіл і перерозподіл національного продукту, співвідношення влади і власності, роль менталітету народу і його політичної культури у процесах створення національного багатства, соціально-економічні наслідки стабілізаційної політики і т. д. [14].

Стара політична філософія економіки, яка була розвинута К. Марксом і послідовниками, нині практично зникла з наукового процесу. Щодо макроекономіки і мікроекономіки, то вони як галузі економічного знання не приділяють значної уваги політичній філософії економіки. Їхній інструментарій не дає змогу досліджувати і пропонувати рішення щодо місця державних інститутів в економічній діяльності, значимості власності, цінностей, політичної організації суспільства, перерозподілу доходів в інтересах певних соціальних груп і т. д. в економічній системі. Можна погодитися з тезою В. Тарасевича «про необхідність розширення і збагачення об'єкта фундаментальної економічної науки» передовсім у формулюванні нової політичної філософії ФЕН [6].

Які галузі творять фундаментальну економічну науку? У вітчизняній економічній літературі можна знайти різні відповіді на це запитання. Автори виходять з того, що ФЕН містить чотири складники – політична економія, макроекономіка, мікроекономіка та історія економічних учень.

Мета статті – розкрити зміст макроекономіки і мікроекономіки як галузей фундаментальної економічної науки і з'ясувати їхні висновки, що поділяє більшість економістів-аналітиків, та нерозв'язані дискусійні проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. В останній третині ХІХ — початку ХХ ст. група економістів заклала основи нової галузі економічного знання, названої *Economics*, яка, використовуючи математичний інструментарій, наблизилась до природничих наук. У 1890 р. вийшов знаменитий підручник А. Маршала "*Principles of Economics*", в якому викладено цей новий підхід до пояснення явищ господарського життя. Українською мовою термін "*Economics*" перекладають по-різному, що спричиняє термінологічну невизначеність і нечіткість. Найточніший переклад, на наш погляд, є «аналітична економіка», що віддзеркалює аналіз як серцевинний метод пізнання цієї галузю знання економічної дійсності [2]. У 1933 р. в науковий обіг запроваджено терміни «макроекономіка» та «мікроекономіка» як два складники аналітичної економіки. Макроекономіка аналізує національну економіку в цілому, а мікроекономіка зосереджується на поведінці окремих економічних суб'єктів. Ця галузь економічного знання розвивається настільки бурхливо, а її висновки настільки сильно впливають на господарські рішення, що з 1969 р. присуджують Нобелівську премію з економіки. До речі, першим лауреатом цієї премії став видатний норвезький економіст Рагнар Фріш (разом з голландцем Яном Тінбергеном), який запровадив у

науку терміни «макроекономіка» і «мікроекономіка». Макроекономіка, як і мікроекономіка, стає одним із складників фундаментальної економічної науки, а її батьком по праву можна назвати англійського економіста Дж. М. Кейнса [12, с. xxiii; 7].

Усі економісти виходять з того, що об'єктом макроекономіки є національна економіка (економіка в цілому), але предмет цієї науки визначають неоднаково. Так, автор одного із найкращих світових підручників з макроекономіки Г. Манків зазначає, що макроекономіка пояснює механізм функціонування національної економіки. У дев'ятому виданні свого підручника Г. Манків пише, що макроекономіка вивчає сили, що впливають на національну економіку [12, с.2-4]. Приблизно таке ж визначення предмета макроекономіки знаходимо в українського економіста А. Савченка: «предметом макроекономіки є механізм функціонування та розвитку національної економіки [5, с. 19].

І. Радіонова у своєму підручнику обґрунтовує тезу, що предметом макроекономіки є загальна економічна рівновага як умова цілісності національної економіки, особливості її (рівноваги) формування, наслідки її порушення [4, с. 9-13].

Макроекономіка, як усі інші економічні науки, спрямована на підвищення ефективності функціонування економіки тому предмет макроекономіки, на нашу думку, можна визначити так: наука, яка вивчає ефективність функціонування національної економіки, або, кажучи точніше, ефективність функціонування механізмів економічної системи [3, с. 18].

Макроекономіка є молодією наукою, і чимало питань, що стосуються механізму функціонування національної економіки залишаються предметом гострої дискусії. Проте дослідники виявили низку закономірностей, що стосуються впливу економічної політики на основні макроекономічні змінні, які поділяє більшість економістів. Цю більшість називають основним потоком макроекономіки (mainstream) [9; 11].

У центрі макроекономічних досліджень перебувають дві ключові проблеми кожного суспільства — обсяг національного продукту і чинники його збільшення та макроекономічна нестабільність — два лиха макроекономіки — інфляція та безробіття, і шляхи їх подолання й недопущення через стабілізаційну політику. Одним із важливих висновків макроекономіки, що його поділяє більшість економістів, полягає в тому, що у тривалому періоді величина національного продукту винятково залежить від факторів пропозиції — обсягів праці і капіталу та технології. Інакше кажучи, валовий внутрішній продукт країни у тривалому періоді залежить від фізичних чинників. Щодо економічної політики, то вона не може у тривалому періоді прямо впливати на обсяг національного продукту. Творці економічної політики можуть впливати на ВВП у довгостроковому періоді лише через заходи, що сприяють збільшенню та підвищенню якості ресурсів економіки, наприклад, через збільшення фінансування освітнього процесу, що посилює нагромадження людського капіталу та підвищує результативність праці, або через стимулювання заощаджень, що збільшує інвестиційні можливості економіки та обсяги фізичного капіталу. Важливим напрямом збільшення обсягу національного виробництва у тривалому періоді є також поліпшення інституційного середовища, що особливо актуально для вітчизняної господарської системи, в якій відсутні дієві правові механізми протидії позаконному відчуженню власності, має місце невиконання рішень судів та недієвість окремих державних інститутів, високий рівень монополізації значної частини галузей економіки тощо. Усунення цих спотворень, слабих та неадаптивних помітно прискорило б у тривалому періоді зростання економіки та підвищило б рівень життя народу.

Ще один важливий висновок макроекономіки щодо чинників, які впливають на обсяг національного продукту, полягає в тому, що, крім факторів пропозиції, на цей обсяг у короткостроковому періоді справляють вплив сукупний попит, який змінюється під впливом монетарної, фінансової та зовнішньоекономічної політики, збурень на товарних, ресурсних і фінансових ринках, а також змін в очікуваннях домогосподарств та фірм тощо. У результаті в національній економіці простежуються короткострокові економічні коливання: виникають інфляційні та рецесійні розриви. Державні мужі мають глибоко досліджувати можливі напрями змін в обсягах сукупного попиту, щоб не допускати небажаного розвитку економічних процесів та коливання ВВП. Особливо складним завданням є коригування сукупних видатків у неусталених господарських системах, в яких реакцію економічних суб'єктів на ті або інші заходи економічної політики не завжди можна передбачити.

Другою найважливішою проблемою макроекономіки є, як уже зазначалось, макроекономічна нестабільність та стабілізаційна політика. У сфері зайнятості виникає одне із двох найбільших соціально-економічних лих — безробіття, яке гостро впливає на кожного найманого працівника. Шотландський філософ, історик та письменник Томас Карлайль сказав про безробіття так: «людина, що хоче працювати, але не може знайти роботу, є найсумнішим виявом нерівності у суспільстві» [8, ch.4].

В економічній науці існує велика кількість теорій, що намагались пояснити причини безробіття. Одна із теорій вказувала на надлишок народонаселення як причину безробіття, інша — на нагромадження капіталу та зростання його органічної будови, ще одна — на недостатній попит і т. д. Більшість економістів нині вважають, що в розвинутій ринковій економіці безробіття зумовлене такими причинами. По-перше, пошуком роботи, що потребує певного часу і зусиль, знижує коефіцієнт працевлаштування і спричиняє безробіття. По-друге, негнучкістю заробітної плати, що зумовлюється дією закону про мінімальну заробітну плату та діяльністю трудових спілок, тобто за даного рівня заробітної плати пропозиція праці перевищує попит на неї. По-третє, в умовах рецесійного розриву недостатній сукупний попит веде до того, що процес продажу утруднюється, зростають запаси непроданих товарів, тому фірми скорочують виробництво й звільняють частину працівників. У країнах, що розвиваються, існують додаткові причини, що індукують безробіття.

В аналізі безробіття однією з найважливіших категорій макроекономіки є природна норма безробіття, що характеризує рівень безробіття за повної зайнятості. Проте таке звучання категорії підводить до висновку, що сама природа, а не економічна система спричиняє цей рівень. Тому, на наш погляд, замість терміна «природна норма безробіття» доцільніше застосовувати термін «стаціонарна норма безробіття», яка має місце тоді, коли коефіцієнт працевлаштування і коефіцієнт звільнень дорівнюють один одному, і рівень безробіття незмінний. Отже, терміни «природна норма безробіття» і «стаціонарна норма безробіття» ідентичні за змістом.

У сфері цін виникає друге соціально-економічне лихо — інфляція. Економісти давно намагаються з'ясувати причини інфляції, щоб запропонувати ефективні методи боротьби з нею та її негативними соціально-економічними наслідками. У світовій економічній науці існує низка наукових напрямів і шкіл, які неоднаково пояснюють причини інфляції, а тому пропонують різні підходи до проблеми антиінфляційних заходів.

Основний потік макроекономіки виходить з того, що, досліджуючи причини інфляції, важливо врахувати тривалість аналізованого періоду. У короткостроковому періоді зростання загального рівня цін у національній економіці може зумовлюватися

різними чинниками, зокрема, вищими темпами зростання грошової маси порівняно зі зростанням національного продукту, дефіцитом державного бюджету, мілітаризацією економіки, монополією та необґрунтованими привілеями, зростанням цін на ресурси, інфляційними очікуваннями тощо. Інакше кажучи, більшість економістів розглядає сучасну інфляцію в короткостроковому періоді як багатофакторний процес. У тривалому періоді головним визначником інфляції є високі темпи зростання грошової маси. Для зниження рівнів безробіття та інфляції уряди проводять відповідну стабілізаційну політику — монетарну, фіскальну чи зовнішньоекономічну, які перебувають в центрі макроекономічних досліджень.

З кінця 1950-х — початку 1960х рр., коли було виявлено взаємозв'язок між інфляцією та безробіттям, економісти приділяють пильну увагу зв'язку цих двох лих макроекономіки. З перебігом часу було встановлено, що у тривалому періоді немає вибору між інфляцією та безробіттям. Такий вибір, на думку прихильників мейн-стріму, існує лише у короткостроковому періоді, коли державні мужі можуть вибирати між цими двома бідами. Річ у тім, що лише у короткостроковому періоді рівень безробіття відхиляється від його природної норми. Творці економічної політики мають змогу керувати короткостроковою кривою Філіпса. Вони можуть зменшувати рівень безробіття, і нація насолоджуватиметься вищим рівнем зайнятості, але за рахунок зростання інфляції. І навпаки, якщо темп інфляції надто високий, то, викликавши спад і збільшивши безробіття, можна зменшити інерційний там інфляції.

Відомий американський економіст Г. Манків акцентує на чотирьох нерозв'язаних проблемах макроекономіки, з приводу яких точаться гострі дискусії. По-перше, як творці економічної політики мають сприяти зростанню національної економіки, щоб досягти природного обсягу виробництва? Ця проблема особливо актуальна для України, в якій функціонує неусталена господарська система. По-друге, чи державні мужі мають намагатися стабілізувати національну економіку в умовах різних збурень? Якщо так, то як та якими інструментами? По-третє, які втрати спричиняє інфляція і скільки коштує зниження рівня інфляції? Інакше кажучи, державні мужі мають порівнювати втрати від інфляції, якби вона продовжувалась нинішнім темпом, з втратами від заходів, спрямованих на зниження інфляції. По-четверте, наскільки великою є проблема дефіцитів державного бюджету та обслуговування державного боргу? Чи державний борг переміщує податковий тягар на майбутні покоління [13]?

Ще одним складником фундаментальної економічної науки є мікроекономіка, яку часто визначають як філософію ринкових відносин, що допомагає збагнути глибинні ринкові процеси розподілу ресурсів, головним інструментом яких є рівноважна ціна. Мікроекономіка — найобширніша галузь економічної науки, тому економісти не завжди чітко окреслюють її предмет. Г. Манків визначає мікроекономіку як науку, яка досліджує, як домогосподарства та фірми ухвалюють рішення та взаємодіють на ринку [12, с.11].

Американський освітній інтернет-ресурс «Інвестопедія» пропонує визначення мікроекономіки як соціальної науки, яка вивчає наслідки стимулів та рішень, зокрема, як вони впливають на використання та розподіл ресурсів, і досліджує ціноутворення на товарних та ринках грошей [7].

У вітчизняному підручнику за ред. В. Д. Базилевича зазначено, що предметом мікроекономіки є економічна поведінка суб'єктів господарювання, на основі якої вони здійснюють свій вибір стосовно того, які товари виробляти, як їх виробляти, для кого виробляти блага в умовах обмежених ресурсів [1. с.20].

Такі визначення мікроекономіки, на наш погляд, неповно віддзеркалюють предмет цієї науки. До того ж, в умовах стрімкого розвитку мікроекономічних досліджень відбувається розширення предмету мікроекономіки, яка сьогодні також аналізує коригувальні впливи держави на ринковий механізм задля забезпечення ефективного розподілу ресурсів в умовах асиметричної інформації, невизначеності та неефективного функціонування важливих механізмів економічної системи (або політичних та суспільних інститутів) для забезпечення ефективного та справедливого розподілу життєвих благ.

Проблематика мікроекономіки постійно розширюється за рахунок нових теорій: теорії раціональних очікувань, моделей поведінки ринкових суб'єктів, розвинутих на основі теорії ігор, теорії економічного імперіалізму, яка вміло застосувала інструментарій та методологію неокласичної науки для дослідження політичних процесів, економічної поведінки, в якій відсутня презумпція раціональної економічної поведінки, натомість розвинуто концепцію обмеженої раціональності, зумовлену не лише браком інформації, а й обмеженими аналітичними здібностями економічних суб'єктів.

Помітною ознакою сучасної мікроекономіки є застосування математичного інструментарію, який зрештою використовують як зручний засіб формалізованого узагальненого подання економічних явищ. Задля полегшення сприйняття мікроекономічних термінів і понять, представлених на інтуїтивно-логічному рівні, широко застосовують графічні ілюстрації.

Більшість економістів вважають теорію поведінки споживача однією із найважливіших проблем мікроекономіки. Аналіз поведінки окремого індивіда у сфері споживання адекватно демонструє його реакцію на зміни в економічному середовищі. Дослідивши поведінку окремого індивіда, можна пояснити поведінку окремих груп чи суспільства загалом.

Помітний внесок у розвиток теорії споживчого вибору здійснила австрійська школа. Попри високий рівень її абстрактності, представникам цієї школи вдалося закласти методологічний фундамент для подальшого розвитку моделей поведінки споживача, які ґрунтуються на реалістичних припущеннях і які враховують особливості господарського середовища.

Одночасно було розвинуто теорію розподілу доходів на основі застосування принципів граничного аналізу, за якою в конкурентному середовищі створений продукт розподіляється між факторами виробництва відповідно до їх граничного продукту.

Важливим розділом мікроекономічної науки є теорія загальної рівноваги, яку економісти досліджують як взаємодію окремих ринків, виявляючи ефективність та стійкість рівноважного стану.

Упродовж останніх десятиліть у центрі уваги мікроекономістів перебувають впливи діяльності держави, результативність яких головно залежить від того, наскільки ефективно працюють політичні інститути. Досягнення економічної ефективності в ринковій економічній системі, як відомо, покладають на ринок, а соціальна ефективність головно залежить від рівня розвитку політичних та суспільних інститутів. Однак ці дві цілі нерідко суперечать одна одній, а вирішення цієї суперечності є функцією держави як інституту, що впливає на ринкову систему.

Немало економістів виходять з того, що держава може часом втручатися в дію ринкового механізму задля підвищення ефективності його функціонування. Невидима

рука ринку має силу тільки тоді, коли уряд виконує правила гри та підтримує інститути, які є ключовими для ринкової економіки — зокрема інститут приватної власності. Суспільство покладається на суди і правоохоронні органи, які повинні забезпечити захист законних прав економічних суб'єктів. Існує й інша причина, чому суспільство покладається на уряд. Невидима рука ринку справді потужна, але вона не всесильна. Економісти використовують термін «невдача ринку» для позначення ситуації, коли ринок не забезпечує повною мірою ефективного розподілу ресурсів [15, с.73-76.].

У полі зору мікроекономістів здавна перебувають проблеми витрат виробництва. Відомо, що коли обмін між покупцями й продавцями на ринку певного товару не призводить до досягнення виробничої та розподільної ефективності через те, що приватні граничні витрати не збігаються із граничними суспільними витратами, виникають негативні зовнішні наслідки. За таких умов навіть досягнення стану ринкової рівноваги уже не забезпечує досягнення оптимуму за Парето.

Інструментарій мікроекономічного аналізу дає змогу виявити та оцінити несприятливі наслідки цього незбігу двох видів витрат та змоделювати вплив фіскальних заходів держави, спрямованих на скорочення суспільних витрат та забезпечення оптимального розподілу ресурсів. Дієвість цих заходів залежить від того, наскільки результативно працюють політичні та суспільні інститути.

Актуалізація проблеми суспільних витрат у економічній науці зумовила включення у мікроекономічний аналіз ще одного виду витрат – трансакційних витрат, інтервенція яких у ринковий механізм створює об'єктивні бар'єри у досягненні Парето-ефективності.

Порівняння ринкової ціни, яка враховує вартісну величину втрат, зумовлених негативними зовнішніми наслідками та ринковою ціною за відсутності зовнішніх ефектів призвела до формування дещо несподіваного висновку науки про те, що коли учасники ринкового обміну зможуть домовитися про умови трансакції самостійно, а витрати проведення переговорів мінімальні, тоді на конкурентному ринку досягається максимально ефективний розподіл ресурсів. Насправді, трансакційні витрати чинять істотний вплив на ринкове ціноутворення, і закономірно, що ця теорія посідає чільне місце у мікроекономіці.

Гострі збурення попиту та пропозиції в національних економіках та на глобальному рівні, як й інституційні трансформації, що є невід'ємною складовою еволюції ринкової економічної системи упродовж XX-початку XXI ст., поставили нові виклики перед мікроекономікою, зокрема, щодо відповідності наявних теоретичних моделей господарській практиці. Так, прихильники інституціоналізму заперечують припущення про раціональний характер поведінки та рішень господарських суб'єктів, що відкидає визначальну роль ринкової рівноважної ціни в ефективному розподілі ресурсів. Адепти кейнсіанства поставили під сумнів рівноважний устрій світу. Глобальна світова фінансово-економічна криза 2007-2009 рр. поставила під сумнів усталені твердження неокласичної школи [10].

Мікроекономіка виконує методологічну функцію щодо таких підгалузей наукового знання, як бізнес-економіка, економіка галузевих ринків, міжнародна економіка, екологічна економіка та інші. Наприклад, «Економіка галузевих ринків» (Industrial Organization or Industrial Economics) досліджує стратегічну поведінку фірм та регуляторну політику держави, застосовуючи аналітичний інструментарій та категоріальний апарат, розвинутий мікроекономікою.

Висновки. За останні три десятиліття вітчизняна фундаментальна економічна наука докорінно змінилася. Постулати і твердження радянської політекономії, яку розглядали як фундамент усіх інших галузей економічного знання, не узгоджувалися із принципами організації ринкової економіки, і частина економістів одразу після відновлення державної незалежності України відкинули ці постулати. Одночасно у вітчизняну економічну науку і освітній процес влились макроекономіка і мікроекономіка з їхніми припущеннями та узагальненнями. Якщо врахувати, що ці галузі знання є молодими і ще не досягли своєї цілісності і багато питань є предметом гострої дискусії, то на зламі століть ФЕН в Україні виглядала як нагромадження суперечливих, конфліктних теорій, концепцій, термінів та постулатів.

З перебігом часу унаслідок різних обставин зріс інтерес економістів-аналітиків до проблем розвитку ФЕН, зокрема з'явилися глибокі публікації і є підстави для висновку, що у вітчизняній фундаментальній науці почав формуватися її *mainstream* (основний потік). Це означає, що більшість вітчизняних економістів поділяє основні принципи і висновки світового мейнстріму та розглядає політичну економію, макроекономіку, мікроекономіку та історію економічних учень як складники ФЕН.

Головним завданням вітчизняних економістів-аналітиків є нині, на наш погляд, розвиток політичної економії, яка виступає політичною філософією економіки та найбільш соціальною і національною галуззю економічного знання. Предметом політичної економії стають розподільні відносини, тобто соціальна ефективність економічної системи. До речі, такого спрямування політичній економії головно надав Карл Маркс, яка із науки про багатство країни та шляхи його примноження перетворилась у науку про його розподіл. Наприклад, хоча перший том «Капіталу» має підзаголовок «Процес виробництва капіталу», у цьому томі найпильнішу увагу приділено дослідженню часток двох основних класів тодішнього суспільства у створеному продукті та динаміки цих часток (загальний закон капіталістичного нагромадження). У центрі політичної економії має також перебувати роль і місце політичних інститутів у господарській діяльності, що впливає із самої назви цієї науки.

Список використаних джерел

1. Мікроекономіка: Підручник. За ред. В.Д. Базилевича. 2-е вид., перероб., і доп. К.: Знання, 2008. 679 с.
2. Панчишин С. М. Грабинська І. В. Про проблеми викладання фундаментальних економічних дисциплін у вітчизняних та закордонних університетах. *Економічна теорія*. 2019. № 4. 81–92.
3. Панчишин С. М. *Макроекономіка*. Либідь, 2001. 614 с.
4. Радіонова І. Ф. *Макроекономіка: теорія та політика: Підручник*. Таксон, 2004. 348 с.
5. Савченко А. Г. *Макроекономіка: Підручник*. КНЕУ, 2005. 441 с.
6. Тарасевич В. Фундаментальная экономическая наука XXI века: ориентиры и векторы перемен. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2013. вип. 146. С. 67–69.
7. Basic Concepts of Microeconomics. *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/terms/m/microeconomics.asp>.
8. Carlyle T. Chartism. London, J. Fraser. 1840. URL: <http://archive.org/details/chartism00carlgoog>.
9. Everything You Need to Know About Macroeconomics. *Investopedia*, URL: <https://www.investopedia.com/terms/m/macroeconomics.asp>.
10. Fullbrook E. New Paradigm Economics. *Real-World Economics Review*, вип. 65, 2013, с. 129–31.

11. Krugman P. Opinion | What Do We Actually Know About the Economy? (Wonkish). *The New York Times*. 2018. September 16. URL: <https://www.nytimes.com/2018/09/16/opinion/what-do-we-actually-know-about-the-economy-wonkish.html>.
12. Mankiw, N. G. *Macroeconomics*. Ninth edition, Worth Publishers, 2016.
13. Mankiw, N. G. The Macroeconomist as Scientist and Engineer. *Journal of Economic Perspectives*. 2006. 20 (4). 29–46. doi:10.1257/jep.20.4.29.
14. Ross D. Philosophy of Macroeconomics and Economic Policy. *Oxford Handbooks Online*. 02, Oct 2014, URL: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199935314.001.0001/oxfordhb-9780199935314-e-47?print=pdf> doi:10.1093/oxfordhb/9780199935314.013.47.
15. Winston C. *Government Failure Versus Market Failure: Microeconomic Policy Research and Government Performance*. Brookings Institution Press. Washington, DC. 2006. 130 p.

References

1. Bazilevich, V. D.(ed.) (2008). *Mikroekonomika [Microeconomics]: Znannia [in Ukrainian]*.
2. Panchyshyn, S., Hrabynska, I. (2019). Pro Problemy Vykladannia Fundamentalnykh Ekonomichnykh Dystsyplin u Vitchyznianskykh ta Zakordonnykh Universytetakh [On the Problems of Education of Fundamental Economic Disciplines in Ukrainian and Foreign Universities]. *Ekonomichna Teoriia*. 2019(4), 81–92. <https://doi.org/10.15407/etet2019.04.081>[in Ukrainian].
3. Panchyshyn, S. (2001). *Makroekonomika [Macroeconomics]. Lybid [in Ukrainian]*.
4. Radionova, I. (2004). *Makroekonomika Teoriia ta Polityka [Macroeconomics: Theory and Policy]. Takson [in Ukrainian]*.
5. Savchenko, A. (2005). *Makroekonomika [Macroeconomics]*. Kyiv National Economic University [in Ukrainian].
6. Tarasevich, V. (2013). Fundamentalnaia Ekonomycheskaia Nauka XXI Veka: Orientiry i Vektory Peremen [Fundamental Economic Science of XXI Century: Reference Points and Changes Vectors]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv Economics*, 146, 67–69. <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2013/146-5/19> [in Russian].
7. Basic Concepts of Microeconomics. *Investopedia*. (n.d.). URL: <https://www.investopedia.com/terms/m/microeconomics.asp>
8. Carlyle T. (1840). *Chartism*. London, J. Fraser. URL: <http://archive.org/details/chartism00carlgoog>.
9. Everything You Need to Know About Macroeconomics. (n.d.). *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/terms/m/macroeconomics.asp>
10. Fullbrook, E. (2013). New Paradigm Economics. *Real-World Economics Review*, 65, 129–131.
11. Krugman, P. (2018, September 16). Opinion | What Do We Actually Know About the Economy? (Wonkish) (Published 2018). *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2018/09/16/opinion/what-do-we-actually-know-about-the-economy-wonkish.html>
12. Mankiw, N. G. (2016). *Macroeconomics* (Ninth edition). Worth Publishers.
13. Mankiw, N. G. (2006). The Macroeconomist as Scientist and Engineer. *Journal of Economic Perspectives*, 20(4), 29–46. <https://doi.org/10.1257/jep.20.4.29>
14. Ross, D. (2014, October 2). *Philosophy of Macroeconomics and Economic Policy*. Oxford Handbooks Online. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199935314.013.47>
15. Winston C. (2006). *Government failure versus market failure: Microeconomic Policy Research and Government Performance*. Brookings Institution Press. Washington, DC.

ON MACROECONOMICS AND MICROECONOMICS AS COMPONENTS OF FUNDAMENTAL ECONOMIC SCIENCE

Stepan Panchyshyn, Iryna Hrabynska

*Ivan Franko National University of Lviv, 79008 Lviv, prospect Svobody, 18
e-mail: stepan.panchyshyn@lnu.edu.ua, iryna.hrabynska@lnu.edu.ua*

Abstract. The factors that led to the intensification of research on the problems of development of basic fundamental economic science have been studied. Emphasis is placed on the fact that Ukrainian economic science has not developed its own political philosophy of the economy, and harmonized system of concepts, terms and categories, yet. Simultaneously analytical and theoretical economic disciplines are displaced from the university educational process.

The authors proceed from fundamental economic science that contains four components - political economy, macroeconomics, microeconomics and the history of economic thought.

The thesis that the subject of macroeconomics is the efficiency of the national economy, or more strictly, the economic system is substantiated.

Key problems of macroeconomics are identified in the article such as economic growth (dynamics of national output) and macroeconomic instability (two evils of macroeconomics - unemployment and inflation) and their overcoming through stabilization policy.

It is noted that in the very long run, the volume of national product is affected by supply factors, the improvement of institutional environment and the accumulation of human capital. It is especially important for countries with unstable economic systems.

Economists' approaches to explaining the causes of unemployment have been clarified. Expediency of using the term "steady-state unemployment rate" instead of "natural unemployment rate" is argued. In the short run, inflation should be considered as a multifactorial process, and in the long run it is induced by the growth of money supply.

The main theoretical problems of modern microeconomics are highlighted - the behavior of individual consumers, income distribution, the general equilibrium achievements, production costs and the influence of the government on the functioning of the market mechanism. It is noted that over recent decades, researchers have focused on the impact of government measures on economic activity, and dependence of their efficiency on political institutions operations. The evolution of the market economic system during the XX-early XXI sets new challenges to macroeconomics and microeconomic science, in particular regarding the compliance of existing theoretical models, regularities and concepts with economic practice.

Keywords: macroeconomics, microeconomics, political philosophy of the economy, steady-state unemployment rate, market failure, political institutions, fundamental economic science.

Стаття надійшла до редколегії 19.03.2020

Прийнята до друку 03.07.2020